

Cykelställsfrågan

En positivistisk artikulation

ELLA JOHANSSON är professor i etnologi vid Uppsala universitet. Hon har tidigare haft en gästprofessur i etnologi och skandinavistik vid Humboldt-universitetet i Berlin. Hennes forskning under senare år har bland annat handlat om friluftsliv, utomhuslek och simning i Stockholms miljöprogramsförorter.

fältet är ett cykelställ på Västra Stationstorget i Lund. Jag vet av erfarenhet att det för det mesta är fullt under vardagar, men också att det ofta är möjligt att hitta i alla fall en ledig plats i de tio raderna om 18 platser vardera. Det ska bli en enkel kvantitativ studie utifrån två variabler, nämligen cyklarnas genus och cyklarnas anpassning till själva cykelstället. Det experimentella kan vara att föremål studeras utan närvaro av människor. En kanske kontroversiell aspekt är att räkna. Att låta talen vara en del av materialet är inte vanligt. Etnologer har kritiserat utbredningskartor och tabeller för att ge illusionen att föremål far omkring, placerar och grupperar sig på egen hand, förnekande människan som etnologins studieobjekt.

Syftet med fältarbetet är att undersöka ett mänskligt fält utan människor, se vad det kan ge och hur långt det kan bära. Det började med att en väninna hävdade att cykelställ är alldeles för snålt tilltagna. Hon brukade ställa sin cykel på det egna stödet och fick på så vis två platser. Därefter uppmärksammar jag ofta cyklar som inte står inskjutna i ställets skåra. Cyklar har i de flesta fall ett kön. Jag har räknat cyklar med ramstag som inte utgår från sadelstolpens allra översta del som damcyklar. Cyklars kön behöver inte alls korrespondera med cyklisterens kön, men de utövar könslig performans. Jag har lagt märke att det nästan bara är damcyklister som bryter cykelställets disciplin och uppskattar att det i ungefär fyra fall av fem är en damcykel som bryter mot cykelställets solidariska fördelning av utrymmet. I takt med att idén till studien vuxit fram har jag tittat mer noggrant och systematiskt och då nog tyckt mig se en lite högre andel herrcyklar bland snedparkerarna.

Jag behöver räkna och fastställa proportioner för att skapa trovärdighet kring mina iakttagelser. Även om kvantitativa studier är ovanliga inom etnologin så skulle kritiken att jag inte räknat cyklarna kunna föras fram som argument mot mina slutsatser. Vad är det då för kulturella frågor en studie som denna besvarar? Att ställa cyklen på sniskan vittnar om att man bryr sig mindre om den okända person som skulle kunna fått den andra plats man tar upp.

Det handlar om samhällelig solidaritet, kohesion och integration, eller dess frånvaro, anomi. I en kvantitativ metodologi är det självklart att cyklars kön inte förväxlas med damer och herrar i någon annan bemärkelse. Cyklar är cyklar i en positivistisk kunskapssyn, små, enkla pusselbitar i ett långsamt och försiktigt byggande av kunskap.

Vad är cyklarna spår av, och vad ger de för kunskap om människor? En källkritisk tanke är att det kan finnas fler damcyklar än herrcyklar i omlopp. Män har bättre ekonomi och verkar också prioritera att äga bil, ha första tjinget på familjens bil etc. Det är vanligare att män har damcyklar än tvärtom. Att ta upp två platser förutsätter att det är relativt tomt i stället. Kan det vara så att kvinnor är på plats tidigare än männen? Uppstår effekten av att kvinnor i genomsnitt kommer något tidigare än männen. Om de tycker sig behöva större tidsmarginaler kanske det har en avgörande betydelse för deras möjligheter att parkera brett. Är solidariteten med samhället vad gäller tidsanvändning omvänd vad gäller rumsanvändning för män och kvinnor?

Kan det finnas förklaringar i rent kroppsliga skillnader? Skulle de små statistiska skillnaderna mellan mäns och kvinnors kroppar ge statistiska utslag i

hur man krånglar sig in i cykelställ? I genomsnitt några centimeter kortare, en aning bredare mitt på kroppen, lite kortare armar, lite lägre cykel samt avsaknaden av ett ramstag att fatta tag i. Kan sådant orsaka att fler kvinnor än män ger upp försöken att bli korrekta parkerare? Hade min väninna fog för att mätten är "fel", skapade efter en annan kropp och en annan cykel?

Fältarbetet äger rum i mitten av oktober 2011. Under en första räkning söndag eftermiddag kl. 15.30 är det relativt glest i stället. En hel del av cyklarna verkar ha stått där en längre tid och är skadade. Jag ser spår av att cyklar blir flyttade av andra cyklister när det är fullt stället. Flera cyklar med framhjulet i skåran har nedfällt stöd som om de tidigare stått fritt. Det borde vara de som kommer först på morgonen som har möjlighet att bre ut sig. Jag bestämmer mig för att göra om räkningen på måndag morgon strax före kl. 08.00, för att se hur proportionerna är då och om det finns en genusordning i det sätt på vilket stället fylls på. Det visar sig att det hänt väldigt lite vid den tidpunkten. Jag köper mjölk i Pressbyrån och går hem, för att återkomma kl. 10.30 då en ny räkning genomförs.

Räkningen på söndageftermiddagen gav 81 damcyklar varav 11 stod fritt och 48 herrcyklar varav 10 stod fritt. På måndagsförmiddagen fanns 126 damcyklar varav 34 stod fritt och 66 herrcyklar varav 13 stod fritt (12 fler cyklar än platser). Både söndag och måndag finns alltså nästan dubbelt så många damcyklar som herrcyklar. På söndagen är det mycket vanligare att herrcyklar står fritt än damcyklar. Ungefär var femte herrcykel står för sig, men endast var åttonde damcykel, vilket tyder på att det är herrcykelägare som brister i samhällsintegration. På mån-

dagen står drygt var fjärde damcykel och knappt var fjärde herrcykel fritt, vilket tyder på att dam- och herrcykelförare är lika goda kålsupare med samma grad av integration.

Söndagscykelstället inbjuder till nya tolkningar utifrån måndagens nya information. Antalet felparkerade herrcyklar har ju bara ökat med tre stycken och det har proportionerligt inte tillkommit så många herrcyklar som damcyklar i måndagsrusningen.

Möjligen är det så att "herrarna" utgör en större del av de mer permanent kvarglömda cyklarna. Det skulle förklara varför proportionellt fler av dessa står på sniskan. De har mer sannolikt kommit dit under helger, då utrymmet för att få plats med snedställda cyklar och överhuvudtaget agera asocialt; glömma var man ställt cykeln, stjäla cyklar för korta transporter etc. av olika skäl är större. Att en större andel herrcyklar varit på platsen längre tid ökar sannolikheten för att dessa blivit undanflyttade från skårorna av andra parkerare.

Det viktigaste resultatet av min kvantitativa undersökning är att min förförståelse, om än baserad på noggranna kvalitativa iakttagelser, var rejält felaktig. Illusionen kan i hög grad förklaras av att det finns fler damcyklar än herrcyklar, något som jag helt missat. I måndagsstället – det vardagliga ställ som mest liknar dem jag brukar se – fanns det i absoluta tal knappt tre gånger så många felparkerade damcyklar som herrcyklar, att jämföra med den ursprungliga uppskattningen fyra av fem. Mitt misstag är att jag i princip har uppfattat cyklar som biologiskt skapade könsvarelser, som om någon form av kromosomklyvning fördelat cyklarnas kön och utifrån en heteronormativ teleo-

logi skapat ett lika stort antal herrcyklar som damcyklar.

Mitt positivistiska försök visar att jag har starka kulturellt konstruerade fördomar. Mina tolkningsramar är könsdiskriminerande och misogyn. Att det inte hjälper att vara vare sig kvinna eller feminist har tidigare visats i forskning om könsdiskriminering. Hade jag kunnat bli medveten om mina kulturella glasögon utan att räkna? Knappast! Som kulturvetare vill vi tänja gränserna för hur saker kan förstås och vända på etablerade tanke-mönster. Kvantitativ och "positivistisk" forskning ses som raka motsatsen till förmågan att relativisera och beskylls ofta för att ha en naiv tro på möjligheten att plocka fram entydiga sanningar. Det är en felaktig beskrivning, så naiva har forskare aldrig varit. Däremot kan en kvantstudie med ett rimligt upplägg på ett helt annat sätt än en etnologisk tolkning eller ett kulturanalytiskt resonemang falsifiera vad människor tror på och visa hur fördömsfullt, kulturellt och kontextbundet det är. Kulturvetare borde vara mindre rädda för dessa utmaningar och se det som en kompletterande möjlighet att göra nyupptäckter bland människors fantastiska samhälls- och kulturbyggen.

SUMMARY

Bikeshedding – a Positivist Articulation

Through counting the parked and misparked bicycles in a big cycle stand a hypothesis that women should be more inclined to park selfish, taking up more space, is tested. The result shows that the researcher is wrong and that quantitative research has a value also for ethnographers, derived from its exclusive ability to falsify culturally biased judgments and thus point at their cultural origin and significance.